

TÜRKİYE'DE SİYASİ REFORM

Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler

T.C.
BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

ANKARA 2007

T.C.
BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

TÜRKİYE'DE SİYASİ REFORM
Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler

Ankara, Haziran 2007

**T.C. BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ**

Mustafa Kemal Mahallesi 6. Cadde No:4
06800 Bilkent / ANKARA
Tel: +312 285 77 20
Faks: +312 286 04 08
www.abgs.gov.tr

ISBN 978-975-19-4097-1

**TÜRKİYE'DE SİYASİ REFORM
Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler**

Ankara - 2007
(20.000 Adet Basılmıştır)

“EUROPEAID/119860/C/SV sayılı
“Türkiye - Avrupa Birliği ilişkileri Hakkında Referans Malzemesi Yayınlanması”
Projesi kapsamında,
Avrupa Birliği finansmanı
ile
ARS Progetti ve G&G Yönetim Danışmanlığı
işbirliği ile hazırlanmış
ve
M&B Tanıtım Hizmetleri ve Tic. Ltd. şirketi tarafından
Dumat Ofset Matbaasında bastırılmıştır.

İçeriğinden Avrupa Birliği Genel Sekreterliği sorumlu olup hiçbir durumda
Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıttığı şekilde değerlendirilmemelidir.”

GİRİŞ

İnsan haklarına saygılı, demokratik ve laik bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti: İnsan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa ve özellikle de Doğu ve Güney Avrupa arasındaki kültürel etkileşim son altı yüzyılın her aşamasında izlenebilir niteliktedir.

XIX. yüzyılın başından itibaren Türkiye, Avrupa'daki diğer birçok ülke gibi ekonomik, siyasi ve sosyal yapısını “çağdaşlaştırma” sürecini başlatmıştır. 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile Türkiye çağdaşlaşma çabalarına hız vermiş ve bu çerçevede Fransa'dan sonra lâikliğe yasal bir kurumsallık kazandıran ikinci ülke olmuştur.

O günden bugüne Batı Dünyasının parçası olan Türkiye, iki Dünya Savaşı arasında Cemiyet-i Akvam'a davetle katılmış, daha sonra Birleşmiş Milletler'in kurucu üyeleri arasında yer almış, NATO, Avrupa Konseyi, AGİT ve OECD'nin tam ve Batı Avrupa Birliğinin de ortak üyesi olmuştur.

Soğuk Savaş süresince Batı ittifakının bir üyesi olarak Türkiye, özgürlük, demokrasi ve insan hakları alanlarında uluslararası düzeyde verilen mücadelelere katılmıştır. Ayrıca Türkiye Avrupa'nın savunma mekanizmalarında da kilit rol oynamıştır.

1999 AB Helsinki Zirvesinde AB Devlet ve Hükümet Başkanları Türkiye'nin, diğer aday ülkelere uygulanan kıstasları yerine getirmesi şartıyla AB'ye “tam üyelik adayı” olduğunu kabul ve ilan etmişlerdir.

Helsinki Zirvesini takip eden süreç içinde, Türkiye Avrupa Birliğine tam üyelik müzakerelerine başlanmasının önkoşulu olan Kopenhag Siyasi Kriterlerinin yerine getirilmesi amacıyla kapsamlı bir reform süreci başlatmıştır.

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de gerçekleşen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Türkiye ile “AB'ye katılım” müzakerelerine başlanması kararlaştırılmış ve 3 Ekim 2005'de fiilen müzakerelere başlanmasıyla Türkiye - AB ilişkileri yeni bir düzleme oturmuştur.

YASAL REFORMLAR

Türkiye, çeşitli alanlarda AB ile katılım müzakerelerinin başlaması için ön şart niteliğindeki Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne uyum konusunda gerekli düzenlemeleri, Anayasa değişiklikleri, temel yasaların gözden geçirilmesi ve uyum yasa paketleri marifetiyle gerçekleştirmiştir.

“AB Uyum Yasa Paketleri” adıyla anılan, Siyasi Kriterler alanıyla ilgili birden fazla yasanın aynı anda onanmasına yarayan bu reform paketlerinde, ifade özgürlüğü, dernekleşme, kadın - erkek eşitliği gibi alanlarda AB standartlarıyla uyum sağlanması hedeflenmiştir. Halen yürütülmekte olan ve temel yasaların yeniden düzenlenmesine yönelik olan sürecin, katılım müzakereleri süresince devam etmesi öngörülmektedir.

2001 VE 2004 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

Anayasa değişiklikleri genel bir çerçeve öngörmüş olup, uyum yasa paketleriyle içi doldurulmuştur. Ayrıca temel kanunlar gözden geçirilmiştir.

3 Ekim 2001 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Anayasa'nın 177 maddesinin beşte birinden çoğunda değişiklik öngören bir yasa kabul edilmiştir. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini destekleyen toplumsal mutabakata dayalı geniş tabanlı siyasi iradenin bir sonucu olan Ekim 2001 tarihli Anayasa değişiklikleri, Türkiye'nin 2001 yılı Ulusal Programında yer alan öncelikler doğrultusunda, düşünce ve ifade özgürlüğü, işkencenin önlenmesi, demokrasi ve sivil otoritenin güçlendirilmesi, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, haberleşme özgürlüğü, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliği alanlarında yeni hüküm ve güvenceler getirmiştir.

7 Mayıs 2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde , Anayasa'da değişiklikler öngören bir yasa kabul edilmiştir. Söz konusu yasa çerçevesinde ölüm cezası her koşulda kaldırılmış, ölüm cezasına atf yapılan bütün maddelerde değişiklik yapılmış ve ölüm cezası ibaresi madde metinlerinden çıkarılmıştır. “Kanun Önünde Eşitlik” başlıklı 10. maddeye yapılan değişiklikle “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” ibaresi eklenmiştir. Bu değişiklikle kadın-erkek eşitliği daha da güçlendirilmiştir. Anayasa'nın “Basın Araçlarının Korunması” başlıklı 30. maddesinde yapılan değişiklikle, “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkum olma hali hariç” ibaresi çıkarılmış; “basın araçları” ibaresi eklenmiştir. Maddenin değiştirilmiş şekli şöyledir: “Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alınmaz.” Bu değişiklikle, basın özgürlüğü daha da güçlendirilmiştir. Anayasa'nın “Yükseköğretim Üst Kuruluşları” başlıklı 131. maddesi değiştirilmiştir. Madde metninde geçen “Genelkurmay Başkanlığı” ibaresi kaldırılarak, Yüksek Öğretim Kurulu'ndan Genel Kurmay Başkanlığınca seçilen üye çıkarılmıştır.

Anayasa'nın "Sayıştay" başlıklı 160. maddesinin "Silahlı Kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının TBMM adına denetlenmesi usulleri milli savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir." şeklindeki son fıkrası denetimde şeffaflığın sağlanması amacıyla yürürlükten kaldırılmıştır. Anayasa'nın Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kuruluşuna ilişkin 143. maddesi yürürlükten kaldırılmış, Anayasa'nın "Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar" başlıklı 38. maddesi değiştirilerek, son paragrafa "Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere" ifadesi eklenmiştir. Değiştirilen son paragraf şöyledir: "Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, vatandaş suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez." Böylece, Uluslararası Ceza Divanına taraf olma yönünde gerekli değişiklik yapılmıştır.

Anayasa'nın 90. maddesi

2004 Anayasa değişiklikleri çerçevesinde, Anayasa'nın "Milletlerarası Anlaşmaları Uygun Bulma" başlıklı 90. maddesinde yapılan değişiklikle, uluslararası anlaşmaların hukuki statüsünün açıklığa kavuşturulması amacıyla, son fıkraya şu cümle eklenmiştir: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır."

2001 ve 2004 Anayasa Değişiklikleri paketleriyle Anayasa'nın üçte biri değiştirilmiştir.

YENİ TÜRK MEDENİ KANUNU

Kadın - erkek eşitliği Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerinden biridir. 1926 tarihli Türk Medeni Kanununda kadın - erkek eşitliğinin temel ilkelerine yer verilmiş olması, Türkiye'yi o dönemde çağdaş olan ülkelerden farklı kılmıştır. Türkiye'de kadınlara, birçok Avrupa ülkesinden daha önce, belediye seçimlerinde (1930), köy (ihtiyar) heyetlerinde (1933) ve milletvekili seçimlerinde (1934) seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren ve kadın - erkek eşitliği, çocuk ve zayıfların korunması ve dernekleşme alanlarında önemli değişiklikleri getiren yeni Türk Medeni Kanunu, Türkiye'nin AB standartlarıyla uyum sağlama sürecinde bir dönüm noktasıdır.

BİRİNCİ UYUM PAKETİ

19 Şubat 2002 tarihinde yürürlüğe giren uyum paketiyle, ifade özgürlüğünün genişletilmesi, gözaltı süresinin indirilmesi, tutuklu ve hükümlü haklarının korunmasının güçlendirilmesi için Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılaması Hakkında Kanun ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Eski Türk Ceza Kanununun 159. maddesinin birinci fıkrasındaki değişiklikle “Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi’ni, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif etme” suçunu işleyen kimseye verilecek ceza oramı 1 yıl - 6 yıl aralığından, 1 yıl - 3 yıl aralığına düşürülmüştür.

Eski Türk Ceza Kanununun 312. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında belirtilen “Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça övme veya iyi gördüğünü söyleme veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik etme” ve “Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme” suçlarının gerçekleşmesi halinde eski kanunda bulunan para cezaları madde metninden çıkarılmıştır. Eski kanunda ikinci fıkranın sonunda bulunan ağırlaştırıcı sebep madde metninden çıkarılarak, “kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde” ifadeleriyle ikinci fıkrada düzenlenen suçun unsuru haline getirilmiştir.

Terörle Mücadele Kanununun 7. ve 8. maddesinde yapılan değişiklikle düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamalar hafifletilmiştir. Altıncı uyum paketiyle bu kanunda yapılan değişiklikle, 8. madde yürürlükten kaldırılmıştır.

Gözetli sürelerinde Avrupa standartlarıyla uyum sağlanmasına ilişkin olarak, Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan toplu olarak işlenen suçlarda gözetli süresinin 7 güne kadar uzatılabileceği yönündeki hüküm madde metninden çıkarılmıştır. Üçüncü fıkrada yapılan değişiklikle olağanüstü hal bölgelerindeki gözetli süresi “7 gün”den “4 gün”e; bu sürenin azami haddi de “10 gün”den “7 gün”e indirilmiştir.

Ayrıca yapılan diğer bir değişiklikle fıkra olağanüstü hal bölgesinde gözetli süresinin uzatılmasına ilişkin “hâkim önüne çıkarılması şartı” da eklenmiştir. Dördüncü fıkrada yapılan değişiklikle de sanığın müdafisi ile her zaman görüşebileceğine ilişkin hükmün Cumhuriyet Savcısı tarafından gözetli süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilen kişi için de uygulanabilmesi söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede gözetli süresinde zanlının avukatıyla görüşme olanağı Devlet Güvenlik Mahkemeleri yargısı yetkisindeki suç konularını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 107. maddesinin birinci fıkrasında, “tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği kişiye hâkim kararıyla gecikmeksizin haber verileceği” hükme bağlanmıştır. Aynı kanunun 128. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılarak toplu olarak işlenen suçlarda azami gözetli süresi “7 gün”den “4 gün”e indirilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği kişiye, Cumhuriyet Savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verileceği hükme bağlanmıştır.

İKİNCİ UYUM PAKETİ

TBMM'de kabul edilen ve 9 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe giren ikinci uyum paketiyle, Basın Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ve İl İdaresi Kanununda değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Basın Kanununun Ek 1. maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle basın suçları açısından Türk Ceza Kanununun “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” başlıklı suçlardan bazılarının bulunduğu ibare ve “311 ve 312. maddelerinde yazılı suçları veya devlete ait gizli bilgileri ihtiva eden” ifadeleri madde metninden çıkarılmıştır. Bu ibarelerin yerine dağıtımın önlenmesi ve toplatılma ile ilgili olarak “Devletin ülkesi...” ölçütleri getirilmektedir. Yapılan değişiklikle de basın suçlarına ilişkin ikinci fıkra metninden “Türk Ceza Kanununun “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” başlıklı suçlardan bazılarının bulunduğu ibare ve 311 ve 312. maddelerinde yazılı suçları veya Devlete ait gizli bilgileri ihtiva eden” ifadesi çıkarılmıştır.

Ayrıca, Türk Ceza Kanunu'nun “Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde Cürümler” başlıklı sekizinci bap suçları arasında yer alan bazı suçlar ile “6187 sayılı “Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanun”da yer alan suçları veya Devlete ait gizli bilgileri ihtiva eyledikleri iddiasıyla aleyhlerine soruşturma ve kovuşturmaya geçilmiş” ibareleri de fıkradan çıkarılmıştır. Bu ibarelerin yerine müsadere ile ilgili olarak “Devletin ülkesi...” ölçütleri getirilmiştir. Üçüncü fıkranın yürürlükten kaldırılmasıyla da basın suçlarıyla ilgili olarak “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” başlıklı suçlardan bazılarının bulunduğu ibare ve “312. maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlardan mahkûmiyet” hususu da madde metninden çıkarılmıştır.

Basın Kanununun Ek 2. maddesinin birinci fıkrasındaki değişiklikle, suç teşkil eden yazının yayımlandığı basın organının kapatılma cezası aralığı “3 gün - 1 ay” yerine “1 gün - 15 gün” olarak değiştirilmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında yapılan değişiklikle sorumlular için düzenlenen “1 - 6 ay hapis cezası”, “1 - 3 ay hapis cezası” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca para cezaları da madde metninden çıkarılmıştır. Aynı Kanunun 16. maddesinin “kanunla yasaklanmış herhangi bir dille yayın yapılmasına” ilişkin beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Dernekler Kanunu 4. maddesinin 2/a bendinde yapılan değişiklikle “ihtilas” suçundan dolayı mahkûm olanların dernek kurucusu olamama durumu ortadan kalkmıştır. 2/b bendinde yapılan değişiklikle “Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler” başlıklı bölümde düzenlenen suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etmek suçlarından biriyle mahkûm olma” durumunda dernek kurucusu olamayacağına ilişkin hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Maddenin 2/c bendinde yapılan değişiklikle “Türk Ceza Kanununun 312. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı; sınıf, ırk, dil, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek, kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından” mahkûm olanların sürekli olarak dernek kurucusu olamayacağına ilişkin hüküm değiştirilerek, bu kişilerin hükmün kesinleştiği tarihten

itibaren beş yıl süre ile dernek kuramayacakları düzenlenmiştir.

Aynı maddenin 2/d bendinde yapılan değişiklikle Türk Ceza Kanununun “Matbaacılık Sanatının İcrasına ve Matbu Evrak Neşir ve Tevziine ve İlanat Talikına Mütcellik Kabahatler” faslında yer alan bazı suçları siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkûm olanların dernek kurucusu olamayacağına ilişkin hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Üçüncü fıkrada yapılan değişiklikle “herhangi bir suçtan dolayı ağır hapis veya taksirli suçlar hariç beş yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanların” dernek kurucusu olamayacağına ilişkin hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Dördüncü fıkrada yapılan değişiklikle “2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101. maddesinin (d) bendi gereğince bir siyasi partiden kesin olarak çıkarılan veya fiilleriyle bir siyasi partinin kapatılmasına sebep olan parti üyeleri de çıkarma kararının veya Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararının yazı ile bildirilmesinden itibaren beş yıl süreyle dernek kurucusu olamayacaklarına ilişkin” hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Dernekler Kanununun 5. maddesinin altıncı bendinde yapılan değişiklikle, “Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak” amacı çerçevesinde dernek kurulması yasak kapsamından çıkarılmıştır.

Aynı kanunun 6. maddesinde yapılan değişikliklerle, derneklerin Tüzük ve diğer dernek mevzuatının yazımında ve yayınlanmasında, genel kurullarında, özel veya resmi açık veya kapalı yer toplantılarında Kanunla yasaklanmış dilleri, dernekçe düzenlenen veya dernek adına iştirak edilen açık veya kapalı yer toplantılarında Kanunla yasaklanmış dillerle yazılmış pankart, levha, plak, ses ve görüntü bandı, broşür, el ilanı, beyanname ve benzerlerini, mühür ve başlıklı kâğıtlarda dernek isminden ve varsa işaretinden başka isim ve işaretleri kullanmaları yasak kapsamından çıkarılmıştır.

Ayrıca, “Dernek üyelerinin, derneklerin her türlü toplantı ve faaliyetleri arasında, ikinci bent ile yasaklanan işaret, sembol ve bunları hatırlatan benzerlerini kullanmaları yasaktır” fıkrası madde metninden çıkarılmıştır. 34. maddede yapılan değişiklikle derneklerin federasyon kurabilmeleri için “kamu yararına çalışan” dernek olmaları hususu ile 38. maddedeki değişiklikle “Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Öte yandan 43. maddede yapılan değişiklikle, yabancı dernek ve kuruluşlarla ilişki konusunda “Dışişleri Bakanlığının ve ilgili bakanlıkların görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı tarafından verilecek izin” hususu madde metninden çıkarılmış, bu konuda “en az 7 gün önceden merkezlerinin bulunduğu ve faaliyetin düzenleneceği illerin valiliklerine bildirimde bulunma şartı” getirilmiş ve böylece “izin sisteminden” “bildirim sistemine” geçilmiştir. Dernekler Kanunu 7, 11 ve 12. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. (Bunların yerine Medeni Kanun hükümleri uygulanmaktadır).

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşler Kanununda da dernek kurma ve barışçıl toplantı hakkı genişletilmiştir. Kanunun 9. maddesinin birinci fıkrasındaki değişiklikle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında “fiil ehliyetine sahip ve (21 yaş yerine) 18

yaşını doldurmuş olmak” yeterli görülmektedir.

Ayrıca madde kapsamında yapılan değişikliklerle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme kurulu ile ilgili olarak “düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin toplantının yapılacağı yerde sürekli ikametgâhlarının bulunması ve bunların belgelendirilmesi zorunludur” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Yine madde kapsamında yapılan değişikliklerle düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin “haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi izne bağlı kimselerden olmaması veya yasama dokunulmazlıklarının bulunmaması” konusundaki şart da kaldırılmıştır.

Maddeye eklenen son fıkra ile de tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemelerinin yetkili organlarının kararına bağlı olduğu düzenlenmiştir. 17. maddede yapılan değişiklikle toplantının yasaklanması veya ertelenmesi konusundaki sınırlama sebepleri genel olarak azaltılmıştır. Bu çerçevede “Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etmek amacıyla genel fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün” korunması amacıyla bir toplantının yasaklanması veya ertelenmesi söz konusu olamayacaktır. 19. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yapılan değişikliklerle; il veya ilçelerde toplantıların “yasaklanmasına” ilişkin hüküm, “ertelenmesine” şeklinde değiştirilmiştir.

Sınırlama sebeplerinden “Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etmek amacıyla güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması amacıyla” yapılan toplantılar hakkında sınırlamalar uygulanması söz konusu olamayacaktır. Ayrıca, Kanunun “Amaç dışı toplantı ve gösteri yürüyüşü” başlıklı 21. maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır.

Mevcut yasal düzenlemelerin 2001 yılı Anayasa değişiklikleri ile uyumunun sağlanması amacıyla, yapılan değişiklikle, Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde düzenlenen bazı şartların gerçekleşmesi halinde ilgili siyasi partilerin kapatılması seçeneğine alternatif olarak “Devlet yardımından yoksun bırakılmasına ya da yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine” karar verilebileceği düzenlenmiştir.

Siyasi Partiler Kanununun 102. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yapılan değişiklikle, şartların gerçekleşmesi halinde ilgili siyasi partinin kapatılması seçeneğine alternatif olarak “Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması” ara yaptırımı getirilmiştir. 103. maddede yapılan değişiklikle, siyasi partilerin kapatılması ile ilgili olarak “odak kıstası” getirilmiştir.

İkinci uyum paketinde, tutuklu ve hükümlülerin haklarının güçlendirilmesiyle ilgili düzenlemelerin yanı sıra, AİHM kararları bağlamında değişikliklere de yer verilmiştir. Bu bağlamda, Devlet Memurlarının Yargılanması Hakkındaki Kanunun 13. maddesinde yapılan değişiklikle AİHM tarafından işkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu kuralı getirilmiştir.

Eklenen hüküm çerçevesinde kişiler uğradıkları zararlardan dolayı ilgili kurum aleyhine dava açabilecekler fakat kurumun genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklı olacaktır.

Ayrıca, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görev alanına giren suçlardan dolayı yakalanan veya tutuklanan kişinin müdafii ile yalnız görüşmesini sağlamak ve böylece savunma hakkını güçlendirmek amacıyla Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununun 16. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Ayrıca, Jandarma Teşkilat, Görevleri ve Yetkileri Kanununun 9. Maddesi ile İl İdaresi Kanununun 29. Maddesinde yer alan, Jandarma subaylarının valiliklere ve kaymakamlıklara geçici olarak vekâlet etmesi hakkındaki hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ UYUM PAKETİ

9 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe giren üçüncü uyum paketiyle, ölüm cezası kaldırılmış, ilgili kanunlara yeniden yargılamanın yolunu açan hükümler eklenmiş, ifade ve dernek kurma özgürlükleri genişletilmeye devam edilmiş, gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmazlarıyla ilgili yasal düzenlemeler ele alınmış, eğitim ve yayın alanlarında kültürel haklar bağlamında değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Eş zamanlı olarak Dernekler, Serbest Bölgeler, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Basın, Vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri , Hukuk Muhakemeleri Usulü ile Ceza Muhakemeleri Usulü, Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Kuruluşu ve Yayınları , Yabancı Dil Eğitim ve Öğrenimi ve nihayet Polisin Vazife ve Salahiyetleri Kanunlarında gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Türkiye'de 1984 yılından itibaren hukuken değilse de fiilen uygulanmayan idam cezası, üçüncü uyum paketiyle AİHS 6. Protokolüne uygun olarak ilgili kanunlarda gerçekleştirilen değişikliklerle kaldırılmıştır. Üçüncü uyum paketinin yürürlüğe girmesiyle, idam cezalarını müebbet hapis cezasına dönüştüren yeni hükümler gereğince, idam cezası savaş ve yakın savaş tehdidi halleri ile terörizm suçu dışında uygulamadan kaldırılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında muhakemenin iadesi imkân getirilmesi, üçüncü uyum paketinde gerçekleştirilen en önemli reformlardan biridir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 445. ve 448. maddeleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 327. ve 335. maddelerinde yapılan değişikliklerle, hukuk ve ceza davalarına ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında muhakemenin iadesi mümkün kılınmıştır. Bu sayede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları doğrudan hukuk sistemimize yansıtılmış ve insan hakları ihlallerinin tashihi olasılıkları güçlendirilmiştir.

Türk Ceza Kanununun 159. maddesinde yapılan değişikliklerle, düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle uyumlu olarak genişletilmiş ve kanun uygulayıcılarına maddeyi değerlendirirken açıklık getirecek bir değişiklik yapılmıştır.

Yapılan düzenlemeler ile son zamanlarda, gerek Avrupa'nın gerek Türkiye'nin gündeminde önemli bir yer alan göçmen kaçakçılığı konusu da kapsama dahil edilmiştir. Bu hususta Türk Ceza Hukuku'nda özel bir düzenleme bulunmuyordu. Bu yüzden yapılan

düzenlemeler ekonomik sebeplerle özellikle diğer ülkelerden kaçak olarak gelen yabancılara zor kullanılarak çalıştırılmalarının ve esaret benzeri uygulamalara maruz kalmalarının önlenmesi amacıyla yeni tanımlar ve tedbirler getirmiştir. Bu sayede Palermo Sınırötesi Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi hükümlerine de uyum sağlanmıştır.

Ayrıca, Basın Kanununun 31. ve Ek 3. maddelerinin yürürlükten kaldırılmasıyla basın suçlarından dolayı mevcut hapis cezaları kaldırılarak düşünce ve basın özgürlüğü genişletilmiştir.

Üçüncü uyum paketinde ayrıca derneklere ilişkin değişikliklere yeni Medeni Kanun ile ikinci uyum paketinde olduğu gibi devam edilmiştir. Dernekler Kanununun 11 ve 12. maddelerinde yapılan değişikliklerle, Türkiye'de kurulan derneklerin yurtdışında ve yurtdışında kurulan derneklerin de Türkiye'deki faaliyetlerini kolaylaştırıcı hükümler getirilmiştir. Dernekler Kanununun 15. maddesindeki değişikliklerle, dernek kütüğü ve kayıt işlerinin, İçişleri Bakanlığı bünyesinde ve tek elde toplanması sağlanmıştır.

Dernekler Kanununun 39. maddesi yürürlükten kaldırılarak, kamu hizmeti görevlilerinin derneklere üye olmalarının önündeki engel kaldırılmıştır. Keza Dernekler Kanununun 56. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıyla, öğrencilere derneklerle ilgili olarak konulan kısıtlamalar sona erdirilmiştir. 40. maddede yapılan değişikliklerle deprem ve benzeri doğal afetlere karşı hazırlık çalışmalarının sivil toplum kuruluşları tarafından yapılabilmesi imkânı getirilmiştir.

Ayrıca 45. ve 47. maddelerinde yapılan değişikliklerle derneklerin denetiminde “yerinde denetim” usulü değiştirilerek, “beyana bağlı” denetim usulü getirilmekte ve bu beyannamenin mahallin en büyük mülki amirine verilebilmesi sağlanmış ve 62. maddede yapılan değişikliklerle de derneklerin işlemleri kolaylaştırılmıştır. 46. ve 73. maddelerde yapılan değişikliklerle dernekler ile ilgili hizmetleri yürütme görevi Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Dernekler Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 3. maddesinde gerçekleştirilen değişikliklerle, yabancı ülkelerde kurulmuş olup, Türkiye'de şube açmış ve açmak arzusunda olan vakıfların faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu sayede, yabancı vakıfların Türkiye'deki faaliyetleri açısından eksikliği hissedilen hukuki dayanak sağlanmış olmaktadır.

Serbest Bölgeler Kanununda yapılan değişikliklerle de serbest bölgelerde 10 yıl süreyle grev yasağına ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 3. maddesinde yapılan değişikliklerle yabancıların Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmaları ve etkinliklerde yer almaları konusunda mevcut izin usulü muhafaza edilmiş, ancak yabancıların bu kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımaları konularında “bildirim” esasına geçilmiştir. Aynı kanunun 10. maddesinde yapılan değişikliklerle, Türk vatandaşları için toplantı düzenleme bildirim süresi yetmiş iki saatten kırk sekiz saate indirilerek toplantı ve gösteri

yürüyüşleri konusundaki özgürlükler genişletilmiştir.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanununun 4/I maddesi değişikliğiyle, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasının önündeki hukuki engeller kaldırılmış ve bu yayınların yapılması güvence altına alınmıştır. Bu yayınların çerçevesinin RTÜK tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

Aynı Kanununun 4/f ve 4/v maddesi değişiklikleriyle, yayın ilkeleri arasında yer alan ve çok eleştirilen “Kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında kişilerin özel hayatının yayın konusu yapılmaması” ifadesi ile “karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa ve şiddet eğilimlerini körtükleyici” tanımları madde kapsamından çıkarılarak özel hayatın gizliliğine ve ifade özgürlüğünün genişletilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Kanununun 26. maddesinde yapılan değişiklikle de yeniden iletim konusu açıklığa kavuşturularak, Avrupa Sınır ötesi Televizyon Sözleşmesine uyum sağlanmaktadır. Gerçekleştirilen değişikliklerle ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçeleri öğrenmelerinin önündeki hukuki engeller kaldırılmış ve bu dil ve lehçelerin özel kurslarda öğrenilmesi konusunun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür. Söz konusu yönetmelik de 22 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Üçüncü uyum paketiyle ilgili diğer kanunlarda da değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununda yapılan değişikliklerle Anayasada kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve kadın-erkek eşitliğine ilişkin son Anayasa değişiklikleriyle yapılan düzenlemelere uyum sağlanmış ve teknolojik, toplumsal gelişmelere paralel olarak belirli yerlerde daha önce 21 olan çalışma yaşının 18'e düşürülmesi ile sesli ve görüntülü eserlerin yeniden tanımlanması gibi değişikliklere gidilmiştir.

Vakıflar Kanununun birinci maddesinde gerçekleştirilen değişiklikle de gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmazları konusu ele alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ UYUM PAKETİ

11 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren dördüncü uyum paketiyle, Devlet Memurları ve Kamu Görevlilerinin Yargılanması hakkında Kanun, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Teşkilat ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Hakkında Kanun, Damga Kanunu, Basın Kanunu, Dernekler Kanunu, Medeni Kanun ve Siyasi Partiler Kanunu, Vakıflar Kanunu, Dilekçe Hakkı Kanunu ve Adli Sicil Kanununda gerçekleştirilen değişikliklerle, dernek kurma özgürlüğünün genişletilmesi, işkence ve kötü muamelelerin önlenmesinin ve tutuklu ve hükümlülerin haklarının korunmasının güçlendirilmesi bağlamında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanununun 2. maddesi değişikliğiyle, tüm kamu görevlilerinin işkence ve kötü muamele iddialarında idari izin

prosedürü kapsamı dışında tutularak yargılanmalarına imkân sağlayacak düzenlemeler getirilmiştir.

Eski Türk Ceza Kanunu'nun 245. maddesinde yapılan değişiklikle de işkence ve kötü muamele suçlarında verilen cezaların para cezasına veya tedbirlerden herhangi birine çevrilemeyeceği ve ertelenemeyeceği ilkesi benimsenmiş ve bu suçları işleme açısından caydırıcılık unsurunun getirilmesi hedeflenmiştir. Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) 316. madde değişikliğiyle, Yargıtay Başsavcısının tebliğnamesini sanığa veya müdafisine bildirmesinin sağlanması amaçlanmış ve AİHM içtihatları da göz önünde bulundurularak, savunma hakkının kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir.

430 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3. maddesinin c fıkrası değişiklikleriyle, olağanüstü hal bölgelerine ilişkin gözaltı koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmış, hükümlü veya tutukluların ceza infaz kurumu veya tutukevlerinden alınmalarıyla ilgili “on günlük” süre “dört gün” olarak değiştirilerek son Anayasa değişiklikleri ve birinci uyum paketi değişiklikleriyle uyum sağlanmış, hâkimin hükümlünün veya tutuklunun ceza infaz kurumu veya tutukeviden her alınışında karar vermeden önce hükümlü veya tutukluyu dinlemesi güvence altına alınmış, hükümlü veya tutuklunun ceza infaz kurumu veya tutukeviden alındıktan sonra da yasal konumunun gerektirdiği haklardan yararlanması hususu vurgulanmış ve ceza infaz kurumu veya tutukeviden ayrılış ve dönüşlerinde hükümlü veya tutuklunun sağlık durumunun doktor raporu ile tespit edileceği düzenlenmiştir.

Dördüncü uyum paketiyle ayrıca, DGM Kanununun 16. maddesinin 4. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Değişiklikle, adı suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahısların haklarına ilişkin CMUK hükümlerinin DGM'lerin görevine giren suçlarda da uygulanması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, özellikle yakalanan şahsın gözaltı süresinde avukat yardımından faydalanma hakkı tanınmaksızın alınan ifadelerin yargılama sırasında delil olarak kullanılmasının önüne geçilmesi, böylece AİHM'nin adil yargılanmaya ilişkin 6. madde ihlallerinin önlenmesi ve AİHM'de işkence ve kötü muamele konularında aleyhimize ihlâl kararları verilmesinin engellenmesi amaçlanmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 7. maddesi değişikliğiyle, insan hakları ihlalleri ile ilgili başvurularda azami cevap süresi “3 aydan” “60 güne” indirilmiştir ve bu tür başvuruların daha kısa sürede cevaplandırılmaları hukuki güvence altına alınmıştır.

Damga Vergisi Kanununa ek madde eklenerek, AİHM kararları uyarınca ödenecek tazminatlar ile dostane çözümler nedeniyle ödenecek meblağlar damga vergisi kesintisi yapılamayacak durumlar arasında dahil edilmiştir. Böylelikle bu meblağlardan yapılan damga vergisi kesintileri sonucu AİHM kararlarının yerine getirilmediği yönündeki iddiaların gerekçesi ortadan kalkmıştır.

İfade özgürlüğünün genişletilmesi amacıyla daha ileri bir adım olarak Basın Kanunu'nun 15. maddesinde yapılan değişiklikle AİHM içtihatlarına uyum, basının demokratik toplumlardaki fonksiyonunu yerine getirmesi ve kamunun bilgilendirme hakkının

korunması için basının haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamayacağı hükmü getirilmiştir.

Ayrıca, derneklere ilişkin değişiklikler de dördüncü uyum paketiyle gerçekleştirilmektedir. Dernekler Kanununun 5. maddesinde, kurulması yasak derneklerle ilgili kısıtlamalar daraltılmıştır. Aynı Kanunun 6. maddesinde, derneklerin yurtdışı temaslarında ve resmi olmayan yazışmalarında yabancı dilleri kullanabilecekleri kabul edilmiştir. 16. maddede yapılan değişikliklerle, tüzel kişilerin derneklere üye olmaları, 18. maddede yapılan değişikliklerle de derneklere üye olan tüzel kişilerin oy kullanma hakları düzenlenmiştir.

44. maddede yapılan değişikliklerle derneklerin bildiri, beyanname ve benzeri yayınları konusundaki uygulamaya ilişkin zorluklar ve ön bildirim zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca, “kanunla yasaklanmış herhangi bir dille ve yazı ile yazıldığı” ibaresi de madde metninden çıkarılmıştır. Türkiye’de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetlerine ilişkin 11. madde ile yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye’deki faaliyetlerine ilişkin 12. madde yürürlükten kaldırılmıştır.

Ayrıca Medeni Kanunun aynı konulardaki 91 ve 92. maddeleri de değiştirilerek yasalar arasında tutarlılık sağlanmıştır.

Medeni Kanunun 91. Maddesindeki değişikliklerle, Türkiye’de kurulan derneklere ilişkin Bakanlar Kurulu’ndan izin alma prosedürü madde metninden çıkarılmıştır. Aynı zamanda Medeni Kanunun 92. maddesi değiştirilerek yabancı derneklerin Türkiye’deki faaliyetlerine ilişkin olarak daha önce Bakanlar Kurulunda bulunan yetki, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak kaydıyla İçişleri Bakanlığına verilmiştir.

Ayrıca, Medeni Kanunun 92. maddesi değiştirilerek “uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülmesi” ölçütü öne çıkarılmış, bu konudaki diğer kısıtlamalar kaldırılmıştır. Her iki maddeye de derneklerin “işbirliğinde bulunmalarına” ilişkin hükümler de eklenmiştir. Tüm bunların yanı sıra, Medeni Kanunun değişik 92. maddesi hükmünün dernekler ve vakıflar dışındaki diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında da uygulanması yönünde düzenleme de getirilerek, bu kuruluşlarla ilgili özgürlükler de genişletilmiştir.

Dördüncü uyum paketiyle, ayrıca siyasi partilerle ilgili düzenlemelere de değişiklikler getirilmiştir. Siyasi Partiler Kanunu’nun 8. Maddesinin birinci fıkrası değiştirilmiş, siyasi partilerin kurulmasında kurucu üye olabilme için aranan koşullar ile siyasi partilere üye olma koşulları arasında paralellik sağlanmıştır. Aynı kanunun 11. maddesinin 2. fıkrası b/5 bendi ile Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 11. maddesinin f/3 bendine uyum paketiyle Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişikliğe paralel olarak “terör eylemlerinden mahkûm olanlar” ibaresi eklenmiştir.

Ayrıca, yine Siyasi Partiler Kanunu’nun 11. maddesinin 2. fıkrası b/3 bendi değişikliğiyle taksirli suçlar haricinde mevcut kanundaki “üç yıllık” alt sınır “beş yıl” olarak değiştirilmiştir. Siyasi Partiler Kanunu’nun 66. maddesinin ikinci fıkrası değişikliğiyle, bazı gerçek ve tüzel kişilerin bir siyasi partiye “yayınları kullandırması” yasak kapsamına alınmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 98. maddesi değişikliğiyle, Anayasa'nın 149. maddesinde yapılan siyasi partilerin kapatılmalarına karar verilmesi için aranan yeni "beşte üç oy çokluğuna" ilişkin değişikliğin bu maddeye yansıtılması amaçlanmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 100. maddesi değişikliğiyle, bir siyasi parti hakkında kapatılma davasının açılması ile ilgili düzenlemeler "Anayasada yazılı nedenlere" münhasır tutulmuştur. Siyasi Partiler Kanunu'nun 102. maddesi değişiklikleriyle "parti kapatma" hususu madde kapsamından çıkarılmış ve Yargıtay Cumhuriyet savcısının istemlerine karşı siyasi partiye yargısal başvuru hakkının tanınması hedeflenmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde Anayasanın 69. maddesi değişikliğine paralel olarak, siyasi partilerin kapatılması şekilleri yeniden düzenlenmiş ve "kapatma" yaptırımı yerine ilgili siyasi partinin "Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması" yaptırımı getirilmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 111. maddesinde yapılan değişiklikle, 104. madde değişikliğine paralel olarak, 104. maddeye göre verilen ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakanlar hakkında ve devlet yardımından faydalanmayan siyasi partilerin sorumluları hakkında hapis cezası düzenlenmiştir.

Vakıflar Kanununun 1. maddesi değişikliğiyle üçüncü uyum paketi çerçevesinde gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmaz mal edinmelerine ilişkin olarak getirilen Bakanlar Kurulu şartı kaldırılmış ve bu konuda "Vakıflar Genel Müdürlüğünün izni" şartı getirilmiştir. Bu sayede gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmaz mal edinmelerine ilişkin prosedür kolaylaştırılmıştır. Konuyla ilgili usul ve esasların bir yönetmelik tarafından düzenleneceği de belirtilmiştir.

Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 1, 2, 3, 4 ve 7. madde değişiklikleriyle, Türkiye'de ikamet eden yabancıların dilekçe hakları ile ilgili Anayasanın 74. madde değişikliğine paralel olarak düzenlemeler yapılmıştır. Aynı Kanunun 8. maddesinde yapılan değişiklikle de dilekçelere cevap verilmesi konusunda 7. madde değişikliğiyle uyumlu olarak "otuz günlük" süre şartı getirilmektedir. Yedinci maddede yapılan diğer bir değişiklikle dilekçe sahiplerine "gerekçeli olarak" cevap verilmesi hususu hukuki güvence altına alınmaktadır. Bu çerçevede bir yandan yabancılara ilişkin hak ve özgürlüklerin kapsamı genişletilmekte, öte yandan da dilekçe sahiplerine cevap verilmesi konusuna ilişkin ilkeler hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesine yönelik olarak belirlenmektedir.

Adli Sicil Kanununun 5. maddesi değiştirilerek, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede belirlenen esaslara paralel olarak, on sekiz yaşından küçükler hakkında adli sicile geçirilen bilgilerin ancak sayılan istisnai durumlarda talep edilebileceği öngörülmüştür. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 34. maddesi de, bu maddede düzenlenen esaslar Adli Sicil Kanununun 5. maddesine yansıtılmakta olduğundan, yürürlükten kaldırılmıştır. Adli Sicil Kanununun 8. maddesinde yapılan değişikliklerle, "adli sicilden silinemeyecek suç kavramı" ortadan kaldırılmış ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye uygun olarak, suç

tarihinde on sekiz yaşını tamamlamamış olanları kapsayacak biçimde yapılan düzenlemeyle AİHM'nin ihlâl kararı verdiği durumlarda ihlâl kararına konu olan suçlarla ilgili bilgilerin bilgi arşivinde saklanması önlenmesi amaçlanmıştır.

BEŞİNCİ UYUM PAKETİ

4 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren beşinci uyum paketiyle, yargılamanın iadesi ve dernek kurma özgürlüğü hakkında düzenlemelerde değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Beşinci uyum paketinde, Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda AİHM kararları ışığında yargılamanın iadesine imkân veren düzenlemelerle ilgili bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda, AİHM kararları ışığında yargılamanın iadesine gidebilme konusunda 9 Ağustos 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren üçüncü uyum paketinde yer alan hükümlere kıyasla şu değişiklikler dikkati çekmektedir: “İhlâlin tazminatla giderilmeyecek sonuçlar doğurduğunun anlaşılması” şartı maddelerin kapsamından çıkarılmış, süresi içinde başvuruda bulunmak kaydıyla AİHM tarafından ihlâl kararı verilen her durumda yargılamanın iadesine başvurma söz konusu olabilmıştır. Ayrıca, yargılamanın iadesine ilişkin hükümlerin, Kanunun yürürlüğe girmesiyle işlerlik kazanmasına ve kesinleşmiş kararlar ile yeni başvurular açısından hemen uygulanmasına ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Yargılamanın iadesine ilişkin talebin incelenmesi konusundaki Yargıtay değerlendirilmesi madde kapsamından çıkarılmış ve talebin doğrudan ilgili kararı veren ilk derece mahkemesine yapılması esası getirilmiştir.

Dernekler Kanunu'nun 82. maddesinde yapılan değişiklikle, Kanunun 43. maddesinde yer alan yabancı dernek ve kuruluşlarla ilişkilerde izin alınmaması, 45. maddesi kapsamında derneklerin denetlenmesiyle ilgili zorunluluklara uymama, 64. maddesinde yer alan derneklere itikâl eden taşınmazlarla ilişkin bildirim yapılması veya İçişleri Bakanlığı tarafından dernek ihtiyacından fazla olduğu tespit edilen taşınmazlarla ilgili olarak Bakanlıkça belirtilen sürede taşınmaz mallarını paraya çevirmeme durumlarında mevcut düzenlemeler çerçevesinde söz konusu olan “hapis cezası”nın yerini “para cezası” almıştır.

ALTINCI UYUM PAKETİ

19 Temmuz 2003 tarihinde altıncı uyum paketi yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede; Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda yapılan değişikliklerle Türk vatandaşlarınınca günlük yaşamda geleneksel olarak kullanılan farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkânının, hem kamu hem de özel radyo ve televizyon kuruluşları vasıtasıyla sağlanması yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Yine aynı kanunda yapılan değişiklikle seçim dönemlerindeki yayın yasağının süresi daraltılmıştır. Aynı bağlamda, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle Yüksek Seçim Kurulu'nun özel radyo ve televizyon kuruluşlarına yönelik yaptırım yetkisi daha hafif ve kademeli olarak değiştirilerek düşünce ve ifade özgürlüğü genişletilmiştir. Ayrıca, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda yapılan değişikliklerle denetim konusundaki sınırlama sebepleri azaltılmış, Denetleme Kurulu'nun oluşumundan Milli

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği çıkartılmış ve yetkili merciin kararı bakımından hakim güvencesi getirilmiştir.

Ceza Muhakemeleri Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun madde 31/fıkra 1 değişikliğiyle yakalanan ve tutuklanan şahısların haklarına ilişkin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görev alanına giren suçlarda da uygulanabilmesi sağlanmıştır.

Kişi güvenliğinin geliştirilmesine ilişkin olarak Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle, dördüncü uyum paketiyle 16. maddenin dördüncü fıkrasının yürürlükten kaldırılmasına paralel olarak, müdafii ile görüşme konusundaki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerinin Devlet Güvenlik Mahkemelerinde uygulanması yönündeki değişiklik madde başlığına yasıtılmıştır.

Terörle Mücadele Kanununda yapılan değişikliklerle Terörle Mücadele Kanunu'nun terör tanımıyla ilgili 1. maddesinde terör suçunun oluşmasında şiddet ve cebir şartı getirilmiş, ayrıca, maddede yapılan diğer bir değişiklikle, sadece “suç teşkil eden eylemler” in maddede tanımlanan terör suçunu oluşturacağı hükme bağlanmış ve düşünce ve ifade özgürlüğünün genişletilmesi bağlamında Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Tüm bireylerin ayırım yapılmaksızın temel hak ve özgürlüklerden yararlandırılması alanında Vakıflar Kanununda yapılan değişiklikle, cemaat vakıflarının tasarrufları altında bulunduğu belirlenen taşınmaz malların vakıf adına tescili için yapılacak başvurular bakımından öngörülen “altı aylık” süre “onsekiz ay”a çıkarılmıştır. Ayrıca, İmar Kanununda yapılan değişiklikle, farklı din ve inançlara sahip bireylerin ibadet yerlerine ilişkin özgürlükleri genişletilmiştir.

Yaşam hakkının korunmasıyla ilgili olarak 4771 Sayılı Kanun madde 1/fıkra A değişikliğiyle, ölüm cezasının savaş ve yakın savaş tehdidi halleri dışında Türk mevzuatından çıkarılması amacıyla, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanununda yer alan ölüm cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür. Ayrıca, Türk Ceza Kanununda yapılan değişikliklerle, “Namus için” çocuk öldürme suçunun failine verilen cezalar ağırlaştırılmış, “Töre cinayetleri” olarak bilinen durumlarda fiilin cezasında indirim yapılmasını içeren madde yürürlükten kaldırılmıştır.

AİHM kararları ışığında yargılamanın yenilenmesiyle ilgili olarak İdari Yargılama Usulü Kanununda yapılan değişiklikle, hukuk ve ceza davaları açısından mümkün olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında yargılamanın iadesi yoluna başvuru imkanı, idari davalar açısından da olanaklı kılınmıştır.

Nüfus Kanununda yapılan değişiklikle, isim koyma konusundaki kriterler daraltılarak, farklı kültürlere ve örf-adetlere sahip bireylerin özel hayatlarına ve aile hayatlarına ilişkin özgürlükler genişletilmiştir.

YEDİNCİ UYUM PAKETİ

7 Ağustos 2003 tarihinde yürürlüğe giren yedinci uyum paketiyle düşünce ve ifade özgürlüğünün genişletilmesi bağlamında ilgili kanunlarda değişiklik yapılmıştır.

Eski Türk Ceza Kanunu 159. maddede yapılan ilk değişiklikle “Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, bakanlıkları, devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif” suçunu işleyenlere verilecek hapis cezasının alt sınırı “bir seneden” “altı aya” indirilmiştir. Maddede yapılan ikinci bir değişiklikle de, maddede tanımlanan eylemlerin, sadece eleştirmek amacıyla yapılan düşünce açıklamalarını içermesi halinde cezayı gerektirmemesi güvence altına alınmıştır. Kişi hürriyeti ve güvenliğinin geliştirilmesi çerçevesinde Türk Ceza Kanunu Madde 169’da yapılan değişiklikle, çete ve suç topluluklarına yardımla ilgili olarak, kişi hürriyetinin ve güvenliğinin sağlanması açısından suçla ilişkin soyut kriterler ve muğlak ifadeler madde metninden çıkarılmıştır.

Eski Türk Ceza Kanunu 426 ve 427. maddelerde gerçekleştirilen değişikliklerle, “halkın ar ve haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı” nitelikteki “basılı veya basılı olmayan eser”lerle ilgili suçların oluşumunda bilim ve sanat eserleri ile edebi değere sahip olan eserler kapsam dışına alınmıştır. Ayrıca, suçlara ilişkin olarak düzenlenen cezalardan biri olan ilgili evrakın veya eşyanın “imha”sı hususu da madde metninden çıkarılmıştır.

Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesi değişikliğiyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin bu alanda aradığı kriterlerin karşılanması amacıyla “şiddete başvurmayla teşvik” unsuru madde metnine dahil edilmiştir.

İşkencenin önlenmesi bağlamında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa eklenen bir madde ile de (Ek madde 7), işkence ve kötü muamele suçlarına ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın acele işlerden sayılacağı, öncelik ve ivedilikle ele alınacağı, bu suçlarla ilgili davalarda zorunluluk olmadıkça duruşmalara otuz günden fazla ara verilemeyeceği, adli tatilde de bu davaların görüleceği düzenlenmiştir. Bu sayede bu suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar ile yargılamanın hızla sonuçlandırılması sağlanmıştır.

Sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasıyla ilgili olarak Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu’nun 11. maddesinde yapılan değişiklikle, Askeri Ceza Kanunu’nun 58. maddesinde belirtilen Türk Ceza Kanununun askerleri isyan ve itaatsizliğe teşvik ile halkı askerlikten soğutmak ve milli mukavemeti kırma gibi fiillerle ilgili 153, 155 ve 161. maddeleriyle düzenlenmiş suçların barış zamanında siviller tarafından işlenmesi halinde bu suçlara ilişkin davaların, askeri mahkemelerde görülmeyeceği düzenlenmiştir. Bu sayede, askeri mahkemelerin sivil şahıslara ilişkin yetki alanı daraltılmıştır.

Kamu harcamalarında şeffaflığın sağlanmasına yönelik olarak, Sayıştay Kanununa eklenen madde ile Sayıştay denetimine tabi olup olmadığına bakılmaksızın, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin talebi üzerine kamu kaynak ve imkanlarından yararlanan her türlü kurum, kuruluş, fon, işletme, şirket, kooperatif, birlik, vakıf ve dernekler ile benzeri teşekküller de dahil olmak üzere, kamu kaynaklarının kullanımıyla ilgili her alanda hesap ve işlemlerin Sayıştay tarafından denetlenmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Silahlı

kuvvetlerin elinde bulunan devlet mallarının denetlenmesi ile ilgili esas ve usullerin de Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilecek bir yönetmelikle düzenleneceği hükmü bağlanmış ve Cumhurbaşkanlığı madde kapsamı dışında tutulmuştur.

Çocuk Haklarının iyileştirilmesi amacıyla Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 6. maddesinde yapılan değişikliklerle, çocuk haklarının geliştirilmesine yönelik olarak, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme hükümleri doğrultusunda 18 yaşını bitirmemiş olan herkesin “çocuk” sayılması ve çocuk mahkemelerinin görev alanıyla ilgili istisnaların kaldırılması sağlanmıştır.

Dernek kurma ile ilgili özgürlüklerin genişletilmesi bağlamında, Dernekler Kanunu'nun 1 ve 4. maddelerinde tüzel kişilerin de dernek kurabileceklerine ilişkin açık hüküm getirilmiştir. Aynı kanunun 8 ve 31. maddelerinde de bu düzenlemelere paralel olarak usul değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 4. madde değişikliğiyle, dernek kurma ile ilgili sınırlamalar daraltılmıştır. Bu bağlamda, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinde düzenlenen suçtan mahkum olanlar için sözkonusu olan belli süreli dernek kurma yasağı da kaldırılmıştır.

Derneklere üye olma ile ilgili özgürlüklerin genişletilmesi çerçevesinde, Dernekler Kanunu'nun 16. maddesi değişikliğiyle, derneklere üye olamayacakların kapsamı daraltılmıştır. Bu çerçevede, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinden dolayı mahkum olanlara ilişkin derneklere üye olma konusundaki belli süreli yasak kaldırılmıştır. Ayrıca, Dernekler Kanunu'nun 38. maddesi değişikliğiyle de, yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrencilerin öğrenci dernekleri kurma konusundaki özgürlükleri genişletilmiştir.

Dernekler Kanunu'nun 10. maddesi değişikliğiyle, birden çok ilde faaliyette bulunacak derneklerin kuruluş bildirisini ve eklerinin doğruluğu ile tüzüklerinin İçişleri Bakanlığı tarafından incelenmesinin azami süresi “doksan” günden “altmış” güne indirilerek, prosedür hızlandırılmıştır. Derneklere ilişkin özgürlüklerin genişletilmesi bağlamında, Dernekler Kanunu'nun 31. maddesi değişikliğiyle, tüm derneklere il, merkez ilçe, ilçe ve köylerde birden fazla şube açabilme imkanı getirilmekte ve şube kurucularının şubenin açılacağı yerde en az altı aydan beri ikamet etme zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır.

Derneklerle ilgili özgürlüklerin genişletilmesi çerçevesinde, Medeni Kanununun 56, 64 ve 82. maddelerinde yapılan değişikliklerle, tüzel kişilerin de dernek kurabilecekleri açıkça düzenlenmiş ve bu düzenlemeye paralel olarak usul değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda aynı Kanunun 66. maddesi değişikliğiyle de, derneğe üye olan bir kişinin dernekten çıkmak istemesi durumunda “altı ay önceden” bu talebini bildirim şartı ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, Dernekler Kanunu'nun 31. maddesinde şube kurucularının şubenin açılacağı yerde en az altı aydan beri ikamet etme zorunluluklarının ortadan kaldırılmasına paralel olarak, aynı hükmü içeren Medeni Kanununun 94. maddesinin ikinci fıkrası da yürürlükten kaldırılmıştır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerine ilişkin hakların genişletilmesi bağlamında gerçekleştirilen Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 15 ve 16. maddesi değişiklikleriyle, aynı günde bir il sınırı içinde veya bir bölge valiliğine bağlı illerde birden fazla toplantı yapılmak istenmesi halinde, toplantıların bir kısmını erteleme konusundaki azami süre

“otuz” günden “on” güne indirilmiştir. Aynı Kanunun 17. maddesi değişikliğiyle, belli sebeplerle toplandı yasaklama sadece “suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması” durumuyla sınırlanmış ve erteleme konusundaki azami süre de “iki ay”dan “bir ay”a indirilmiştir. Yine aynı kanunun 19. maddesinde yapılan değişiklikle, valilerin belli sebeplerle il veya ilçelerde bütün toplantıların yasaklama konusundaki yetkileri “suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması” durumuyla sınırlandırılmıştır. Ayrıca, maddede yapılan diğer değişikliklerle, erteleme ve yasaklama konusundaki azami süre de “üç ay”dan “bir ay”a indirilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Ek 3. maddesinde yapılan değişiklikle, vakıfların yurtdışı faaliyetlerine ilişkin izin prosedürü kolaylaştırılmış, konuyla ilgili olarak Bakanlar Kurulu yerine, İçişleri Bakanlığı'nın izni esası getirilmiştir.

Kültürel haklar ve özgürlükler bağlamında Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanunun 2. maddesi değişikliğiyle, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine yönelik olarak, ayrı bir bina tesis edilmeksizin, mevcut kurslarda öğrenime imkan sağlanmıştır. Maddede yapılan diğer bir değişiklikle, yürütmenin işlevselliğinin sağlanmasına yönelik olarak, Türkiye'de eğitimi ve öğretimi yapılacak yabancı dillerin tespitinde Milli Güvenlik Kurulu'nun görüşünün alınmasına ilişkin hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Yürütmenin işlevselliğinin artırılması amacıyla, Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu'nun 4 maddesi değiştirilerek, Kurulun görev alanı yeniden tanımlanmıştır. Anılan kanunun MGK Genel Sekreterliği'nin görev ve yetkilerine ilişkin 9. ve 14. maddelerinin kaldırılması ve 13. maddesinin değiştirilmesi suretiyle, Genel Sekreterliğin işlevleri de danışma organı niteliğinde bulunan Kurulun sekretarya hizmetlerine uygun hale getirilmiştir. Aynı kanunun 5. maddesi değişikliğiyle, yürütmenin işlevselliğinin sağlanması amacıyla Kurulun “ayda bir” toplanma yerine “iki ayda bir” toplanacağı hükme bağlanmıştır. Aynı amaçla, Cumhurbaşkanı veya Başbakanın talebi ile de Kurulun toplanabilmesi imkanı getirilmiştir. Yine aynı kanunun 15. maddesinde yapılan değişiklikle de MGK Genel Sekreterinin atanması usulü yeniden düzenlenmiş ve Genel Sekreterlik Kurumunun bu kanunda değiştirilen niteliğine uygun olarak, Genel Sekreterlik makamına atamanın doğrudan Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile yapılması usulü getirilmiştir. Genelkurmay Başkanı'nın olumlu görüşünün alınması uygulaması ise sadece atamanın Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları arasında yapılması durumu için öngörülmüştür. Ayrıca, “Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişileri Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gerekli olan açık ve her derecede gizli bilgi ve belgeleri sürekli veya istenildiğinde vermek zorundadırlar” şeklindeki 19. madde hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sayede, özel hukuk tüzel kişileri açısından Anayasa'nın 20. maddesinde öngörülen özel hayatın gizliliği ve 22. maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyetinin gereklerine uyum sağlanmış ve Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları açısından da, MGK Genel Sekreterliği'nin görev ve yetkilerinin yeniden düzenlenmesine paralel olarak, yürütmenin işlevselliği sağlanmıştır. Kanuna eklenen Geçici Madde 4 ile, Yedinci Uyum Paketinin yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde MGK Genel Sekreterliğine ilişkin esas ve usulleri düzenleyen yeni bir yönetmelik çıkarılması hükme bağlanmıştır.

SEKİZİNCİ UYUM PAKETİ

14 Temmuz 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen sekizinci uyum paketi ile ölüm cezasının savaş dahil her koşulda kaldırılması ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun kabul edilmiştir.

İlk olarak, 7 Mayıs 2004 tarihli Anayasa değişiklikleri doğrultusunda, çeşitli kanunlarda yapılan değişikliklerle ölüm cezası tamamen kaldırılmış ve yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir.

Bu pakette ayrıca Yüksek Öğretim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, Yükseköğretim Kurulu'na Genelkurmay Başkanlığı'nca bir üye seçilmesine ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda yapılan değişikliklerle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeliğine MGK Genel Sekreterliğince aday gösterilmesine dair hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Telsiz Kanununda yapılan değişikliklerle, MGK Genel Sekreteri, Haberleşme Yüksek Kurulu üyeliğinden çıkarılmıştır. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanununda yapılan değişikliklerle, yetkili kurula MGK tarafından bir üye seçilmesine dair hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

AB Uyum Paketleriyle neler değiştirildi?

AB uyum paketlerinin Türkiye'deki hayata etkisi devrimsel nitelikte olmuştur.

AB uyum paketleriyle, mevcut mevzuat değiştirilerek insan haklarının iyileştirilmesi, işkenceye karşı güvencelerin artırılması, ifade ve basın özgürlüğünün genişletilmesi, dernekleşme, toplantı ve gösteri özgürlüklerinin güçlendirilmesi, kültürel hakların genişletilmesi, kadın-erkek eşitliğinin iyileştirilmesi ve demokrasinin pekiştirilmesi alanlarında iyileştirmeler kaydedilmiştir. Değişikliklerin ilk gözle görülür etkisi her alanda şeffaf tartışmanın başlamasıdır. Bugünkü Türkiye 1999 Türkiyesinden daha özgür, daha özgüvenli, daha istikrarlı, daha gelişmiş ve daha itibarlıdır.

UYUM PAKETLERİ SONRASI GELİŞMELER

Uyum paketleri sonrasında siyasi reformlara kararlı ve süratli şekilde devam edilmiş, her yıl kapsamlı yeni mevzuat yürürlüğe girmiştir.

2004 YILINDAKİ GELİŞMELER

Ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 6 No.lu Protokolün onay belgesi 12 Kasım 2003 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi edilmiştir. Protokol 1 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin onay belgeleri 23 Eylül 2003 tarihinde BM Genel Sekreterine tevdi edilmiştir. Anılan sözleşmeler 24 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi 1 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun 7 Ocak 2004 tarihinde Parlamento tarafından kabul edilmiş ve 13 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerle, büyükşehir belediyeleri hudutları içinde kalan ve nüfusu 100.000'in üzerinde bulunan ilçelerde çocuk mahkemeleri kurulması düzenlenmiştir.

Kamu hizmetine alınmada kadın-erkek eşitliği ilkesine tam olarak uyulmasını sağlamak amacıyla Başbakanlık tarafından 22 Ocak 2004 tarihinde bir genelge yayınlanmıştır. Başbakanlık, Anayasa ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili hükümlerine atıfta bulunarak, kamu hizmetine alınma şartlarının görevin gerektirdiği nitelikler doğrultusunda ayırım yapılmaksızın belirlenmesi talimatını vermiştir.

Kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılmasına ilişkin yönetmelik 25 Ocak 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelik uyarınca, radyo kuruluşları günde 60 dakikayı aşmamak üzere haftada toplam beş saat, televizyon kuruluşları ise günde 45 dakikayı aşmamak üzere haftada toplam dört saat yayın yapabilirler. TRT, Haziran 2004 itibarıyla Boşnakça, Arapça, Çerkezce, Zazaca ve Kırmancıca televizyon ve radyo yayınlarına başlamıştır.

Askeri Ceza Kanunu ile Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 22 Ocak 2004 tarihinde Parlamento tarafından kabul edilmiş ve 29 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, ölüm cezasına ilişkin hükümler 2001 yılında yapılan anayasa değişiklikleriyle uyumlu hale getirilmiştir.

Askeri Ceza Kanunu ile Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 22 Ocak 2004 tarihinde Parlamento tarafından kabul edilmiş ve 29 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanun, 2001 yılında yapılan anayasa değişikliklerine uyum sağlanmasını amaçlamaktadır. Kanunla, toplu olarak işlenen suçlarda yakalanan veya tutuklanan kişilerin dört gün içinde hakim önüne çıkarılması; kişinin yakalandığının veya tutuklandığının yakınlarına derhal bildirilmesi; kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilmemesi düzenlenmiştir.

Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun 22 Ocak 2004 tarihinde Parlamento tarafından kabul edilmiş ve 29 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunda, uyulması gereken temel ilkeler belirtilmektedir.

9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen ve 24 Ekim 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Bilgi Edinme Kanunu, 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usuller hakkındaki yönetmelik, 27 Nisan 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmasına İlişkin Ek Protokolü 4 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Cemaat Vakıflarının Yönetim Kurulu Seçimlerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Yönetmelik 16 Eylül 2004 tarihinde yayımlanmıştır. Yönetmelikle, bu vakıfların seçim çevreleri de genişletilebilmektedir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair 5190 sayılı Kanun, 16 Haziran 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 30 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yeni Basın Kanunu TBMM tarafından 9 Haziran 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 26 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları ışığında hazırlanan bu kanun, basın özgürlüğünü daha da kuvvetlendirmektedir.

Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi, ülkemiz açısından 1 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 24 Haziran 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 6 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Kanunla, kamu görevlilerinin sendika kurmasına ve sendika faaliyetlerine katılmasına ilişkin sınırlamalar, 151 sayılı ILO Sözleşmesi'ne uygun olarak kaldırılmıştır.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu TBMM tarafından 10 Temmuz 2004'te kabul edilmiş ve 23 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun TBMM tarafından 17 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 27 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu kanunla, zarar görenlerin maddi zararlarının anlaşma yoluyla karşılanması amaçlanmaktadır. Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik 20 Ekim 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu çerçevede, zarar tespit komisyonları kurulmuş ve başvuruları değerlendirmeye başlamıştır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun 27 Ekim 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun 10 Kasım 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 13 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yeni Dernekler Kanunu, TBMM tarafından 4 Kasım 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 23 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulmasına ilişkin 5176 sayılı Kanun TBMM tarafından 25 Mayıs 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 8 Haziran 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 10 Ağustos 2004 tarihli kararıyla başkanlık ve üyeliklerine atama yapılan Kamu Görevlileri Etik Kurulu çalışmalarına başlamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki Yargılama Sürecine Katılan Kişilere İlişkin Avrupa Sözleşmesi 1 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2005 YILINDAKİ GELİŞMELER

Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İl Özel İdaresi Kanunu, TBMM tarafından 22 Şubat 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 4 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kabahatler Kanunu, TBMM tarafından 30 Mart 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 31 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 13 Nisan 2005 tarihinde yayımlanmıştır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, TBMM tarafından 25 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Haziran 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

İstinaf Mahkemeleri Kurulmasına İlişkin Kanun, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 1 Haziran 2005'de yürürlüğe girmiştir.

Mahalli İdare Birlikleri Kanunu da TBMM tarafından 26 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Haziran 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yerinden olmuş kişilerin gönüllü olarak geri dönüşünü kolaylaştırmak amacıyla İçişleri Bakanlığı tarafından 1 Temmuz 2005 tarihinde bir genelge yayımlanmıştır. Söz konusu genelge ile "Valilikler tarafından can ve mal güvenliğinin sağlandığı yerlere geri dönüşlerin kolaylaştırılması için gerekli tedbirlerin alınmasına devam edileceği" yönündeki mevcut talimatlar tekrarlanmış, ayrıca Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi'nin uygulanmasında katılımcılık ve şeffaflık ilkelerinin güçlendirilmesi amacıyla alınacak önlemler belirtilmiştir.

Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun TBMM tarafından 27 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilmiş, ancak iki maddesinin bir kez daha görüşülmesi için Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 3 Haziran 2005 tarihinde TBMM'ye geri gönderilmiştir. Kanun, 8 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Belediye Kanunu, TBMM tarafından 3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 13 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu 3 Temmuz 2005 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 15 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik de 24 Aralık 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, TBMM tarafından 3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 20 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

"Yerinden Olmuş Kişiler Sorunu ve Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesine Yönelik

Tedbirler” başlıklı Strateji Belgesi Bakanlar Kurulu prensip kararı olarak 17 Ağustos 2005 tarihinde kabul edilmiştir. BM Rehber İlkeleri dikkate alınarak hazırlanan Strateji Belgesi, yerinden olmuş kişilere yönelik çalışmalarda gözetilecek ilke ve amaçları belirlemektedir.

2006 YILINDAKİ GELİŞMELER

Dokuzuncu Reform Paketi

Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 12 Nisan 2006 tarihinde düzenlediği basın toplantısında, 9’uncu Reform Paketini açıklamıştır. Paket, TBMM gündeminde bulunan bazı yasalar ile uluslararası anlaşmaların onay sürecinin hızlandırılmasını, yeni yasaların çıkarılmasını ve bir takım idari önlemlerin alınmasını içermektedir. Dokuzuncu Reform Paketinde yer alan hususlar ve gerçekleşme durumu aşağıdaki gibidir.

KANUNLAR

- ◆ Vakıflar Kanunu
- ◆ İskan Kanunu
- ◆ Özel Öğretim Kurumları Kanunu
- ◆ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu
- ◆ Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- ◆ Sayıştay Kanunu Teklifi
- ◆ İdari Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Taslağı
- ◆ Genel İdari Usul Kanunu Taslağı
- ◆ Siyasi Etik Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Taslağı
- ◆ Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı
- ◆ İdari Yapılanma tedbirleri
- ◆ Yolsuzlukla Mücadele alanında eşgüdümünden sorumlu bir birimin belirlenmesi
- ◆ Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının yeniden yapılandırılması
- ◆ Uluslararası Sözleşmeler
- ◆ Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı
- ◆ İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerin Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Değiştirilmesine İlişkin 14 Nolu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı
- ◆ Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı
- ◆ Avrupa Sosyal Şartına Değişiklik Getiren Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı

Vakıflar Kanunu 9 Kasım 2006 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ise de Sayın Cumhurbaşkanı, Kanunu bazı maddelerinin yeniden görüşülmesi talebiyle TBMM’ye iade etmiştir. Kanun halen TBMM’de ele alınmaktadır.

Yeni İskân Kanunu 19 Eylül 2006 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 26 Eylül 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni Kanunla "çin-generel" ibaresi metinden çıkarılmıştır.

Yeni Özel Öğretim Kurumları Kanunu 14 Şubat 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha önce yürürlükte bulunan Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda Türkçe'den başka dille öğretim yapan ve yabancılar tarafından açılmış bulunan okullarda (azınlık okulları dâhil) Baş Müdür Yardımcısının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve öğretim dilini bilen Türkçe veya Türk Kültür dersleri öğretmenlerinden olması, öğretim dilini bilen Türkçe veya Türk Kültür dersleri öğretmeni bulunmadığı hallerde Türkiye Cumhuriyeti ve Türk kökenli öğretmenler arasından belirlenmesi öngörülmekteydi. Yürürlüğe giren yeni Kanun'da "Türk kökenli" ifadesi kaldırılmış olup, öğretim dilini bilen Türkçe veya Türk Kültür dersleri öğretmeni bulunmadığı hallerde okulun öğretim dilinde özel alan eğitimi görmüş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğretmenler Baş Müdür Yardımcısı olabileceklerdir.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman) Kanunu TBMM tarafından 15 Haziran 2006 tarihinde kabul edilmiş ve 13 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı Kanunun bazı maddelerinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Kanunun yürütmesini durduran Anayasa Mahkemesi'nin nihai kararı beklenmektedir.

Barış zamanında sivillerin sadece asker kişilerle birlikte işledikleri askeri suçlarda askeri mahkemelerde yargılanmalarını öngören Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 29 Haziran 2006 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve 5 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin verdiği kararlar doğrultusunda, yargılamanın yenilenmesi için askeri mahkemelere başvurulması da mümkün olmaktadır.

Sayıştay Kanunu Teklifi ile, İdari Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Siyasi Etik Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Genel İdari Usul Kanunu, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslakları henüz yasalaşmamıştır.

13 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2006/32 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle, "Türkiye'de Saydamlığın Arttırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Geliştirilmesi Komisyonu"nun görevleri arasına yolsuzlukla mücadelede uluslararası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak ile yapılan çalışmalara ve alınması gereken tedbirlere ilişkin genel ilkeleri belirlemek hususları dahil edilmiş ve Başbakanlık Teftiş Kurulunun Komisyonun çalışmalarında sekretarya hizmetlerini sağlaması kararlaştırılmıştır.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının yeniden yapılandırılması çalışmaları devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi TBMM tarafından 18 Mayıs 2006 tarihinde kabul edilmiştir. İlgili Kanun da 23 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Değiştirilmesine İlişkin 14 No'lu Protokole taraf olunmasına ilişkin ulusal onay belgesi 2 Ekim 2006 tarihinde Avrupa Konseyine teslim edilmiştir. Ancak Protokol Avrupa Konseyi'nde henüz yürürlüğe girmemiştir.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ile Avrupa Sosyal Şartında değişiklik getiren Protokol 27 Eylül 2006 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve 3 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Ulusal onay süreci devam etmektedir.

2006 YILINDAKİ DİĞER GELİŞMELER

1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe giren 1 numaralı Genelgeyle, Adalet Bakanlığı tarafından 31 Aralık 2005 tarihinden önce yayımlanan tüm Genelgeler yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı tarihte yürürlüğe giren çeşitli konulardaki diğer Genelgelerle de, gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına, gerek Anayasamızın 90. maddesine atıflar yapılmıştır.

2004 tarihli Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 3 Ocak 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun ile yapılan değişiklikle, 27 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren Kanundaki başvuru süresi bir yıl uzatılmıştır. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Aydın İçyer Davası"na ilişkin 17 Ocak 2006 tarihli kararında, ülkemizdeki yasal prosedürlerin etkinliğini ve işlerliğini kabul etmiş ve davayı red etmiştir. AİHM kararı benzer davaların tamamı için geçerlidir. Söz konusu Kanun çerçevesinde yapılan başvuruların Tazminat Komisyonlarınca sonuçlandırılma süresini bir yıl uzatan Kanun da 16 Aralık 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yeni değişiklikle, 19 Temmuz 1987 tarihi ile Kanunun yürürlüğe girdiği ilk tarih olan 27 Temmuz 2004 dönemi için yapılan başvuruların sonuçlandırılması için 2007 Ocak ayına kadar tanınan süre 2008 Ocak ayına kadar uzatılmış ve Bakanlar Kuruluna bu süreyi her yıl yeniden uzatma yetkisi verilmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 21 Ocak 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 17 Şubat 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik, sivil toplumun mevzuat hazırlama sürecine katılımını güçlendirmektedir.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin denetim organının bireysel şikayetleri kabul ederek inceleme yapma yetkisini içeren Ek İhtiyari Protokol 24 Kasım 2006 tarihinde onaylanmış olup, 24 Şubat 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde özel radyo ve televizyon yayını yapılması konusunda gerekli belge ve bilgileri RTÜK'e sunan ve böylece yayın koşullarını yerine getiren iki televizyon kanalı ile bir radyo kanalı, 26 Mart 2006 tarihinde yayına başlamıştır. RTÜK, 12 Haziran 2006 tarihinde aldığı kararla, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak

kullandıkları Türkçe dışındaki dil ve lehçelerdeki radyo ve televizyon yayınlarında film ve müzik programları için süre sınırlamasını da kaldırmıştır.

Yeni Nüfus Hizmetleri Kanunu 25 Nisan 2006 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 29 Nisan 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla, aile kütükleri ile nüfus cüzdanlarında din bilgisinin tescili, değiştirilmesi, silinmesi veya din hanesinin boş bırakılması için ilgili kişinin İdareye yazılı başvurusu yeterli olmaktadır. Söz konusu Kanunun uygulanmasına ilişkin 2006/11081 sayılı Yönetmelik de 23 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 82 ve 96. maddeleri din bilgisinin tescili, değiştirilmesi, silinmesi veya din hanesinin boş bırakılması konusunu düzenlemektedir.

Ölüm cezasının her koşulda kaldırılmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 13 No.lu Protokol, 1 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesine Ek, Ölüm Cezasının Kaldırılmasını Amaçlayan İkinci İhtiyari Protokol, 2 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Töre ve namus cinayetleri ile kadın ve çocuklara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla 26 Mayıs 2005 tarihinde kurulan Meclis Araştırma Komisyonu , Mayıs 2006'da çalışmalarını tamamlamış ve Komisyon raporu 31 Mayıs 2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür. 4 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2006/17 sayılı Genelgede, kadın ve çocuklara yönelik şiddet ile töre cinayetlerinin toplumsal bir yara olduğu, soruna çözüm bulmak amacıyla Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırma Komisyonunun yayınladığı ve Hükümet tarafından benimsenen raporda yer alan tavsiyelerin yaşama geçirilmesi için koordinatör, sorumlu ve işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşların belirlendiği kaydedilmektedir. Buna göre, otuzyedinci ve düzenlemenin öngörüldüğü çocuğa yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, atmışyedinci ve düzenlemenin öngörüldüğü kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatör kurum olarak görevlendirilmiştir. Ayrıca, medya ve şiddet konusunda da onbirinci ve düzenlemenin öngörüldüğü ve sorumlu kurumların üçer aylık ayrıntılı faaliyet raporlarını koordinatör kurumlara gönderecekleri belirtilmektedir.

“Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik” 16 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazetede, “Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik”, “Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmi Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği” ve “Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği” 30 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kent Konseyleri kurulmasına ilişkin Yönetmelik 8 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kent konseylerinin amaç ve görevleri; kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi; kentin kültür, tarih, hak ve hukukunun korunması; sürdürülebilir kalkınma; çevreye duyarlılık; sosyal yardımlaşma ve dayanışma; saydamlık; hesap sorma ve hesap verme; demokratik katılım; sivil toplumun gelişmesine katkı sağlama; çocuk, genç, kadın ve özürllülerin toplumsal yaşama katılımlarını arttırma; yönetim ile yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmektir. Kent konseyleri; mahallin en büyük mülki amiri veya temsilcisi; ilgili seçim bölgesinin milletvekilleri; belediye başkanı veya temsilcisi; azami on kamu kurum temsilcisi; belediye ve il genel meclisi temsilcileri; azami 10 muhtar; siyasi parti temsilcileri; üniversite temsilcisi ile meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, baro, kooperatifler, birlikler ve konuyla ilgili dernek ve vakıfların temsilcilerinden oluşacaktır.

TBMM, 13 Ekim 2006 tarihinde, Anayasanın 76 . maddesinin birinci fıkrasını seçilme yaşı 30'dan 25'e indirecek şekilde yeniden düzenlemiştir. Söz konusu Anayasa değişikliği 17 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik 20 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Yönetmelikle, ülkemizde ikamet eden yabancıların nüfus kaydı tutularak daha sağlıklı bir nüfus yapısına ulaşmak, yabancıların Medeni Hukuktan kaynaklanan haklarını korumak ve karşılaşılabilecekleri olası sorunlara daha kolay çözüm bulmak amaçlanmıştır. Yönetmelik kapsamına girecek yabancılar nüfus kimlik numarası verilecektir.

Anayasal düzenlemenin gereği olarak, Milletvekili Seçimi Kanununda da değişiklik yapılmıştır. Söz konusu değişikliği getiren Kanun 19 Ekim 2006 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 28 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

11 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelikle İnsan Hakları Eğitimi Ulusal Komitesi kurulmuştur. Danışma organı niteliğindeki Komite, BM İnsan Hakları Eğitimi Dünya Programının Türkiye'de uygulanabilmesi amacıyla Eylem Planı hazırlayarak onay için İnsan Hakları Üst Kuruluna sunmak ve gerçekleştirilecek eğitim çalışmalarını izlemekle sorumlu kılınmıştır. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü tarafından ülke içinde yerlerinden edilmiş kişiler konusunda yapılan araştırmanın sonuçları 6 Aralık 2006 tarihinde açıklanmıştır.

UYGULAMANIN İZLENMESİ

Reformların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla Hükümetimiz tarafından 2003 Eylül ayında Reform İzleme Grubu kurulmuştur. Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün başkanlığını yürüttüğü Reform İzleme Grubu'nda Adalet Bakanı Cemil Çiçek, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu ve Haziran 2005'ten bu yana Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Ali Babacan bulunmaktadır. Reform İzleme Grubu'nun sekreteryaya hizmetleri ABGS tarafından yürütülmektedir.

Reform İzleme Grubu Bilgi Derleme Alt Grubu da ABGS'nin başkanlığında toplanarak, Reform İzleme Grubu kararlarının uygulanmasını izlemekte ve Reform İzleme Grubu'na sunulacak konular üzerinde çalışmaktadır.

Ayrıca AB katılım süreci, Bakanlar Kurulunun sürekli gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır.

Devlet Bakanı Ali Babacan 3 Haziran 2005 tarihinde Avrupa Birliği ile müzakereleri yürütmek üzere Başmüzakereci olarak görevlendirilmiştir.

“Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” Bakanlar Kurulunda kabul edilerek 24 Mart 2001 ve 24 Temmuz 2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 2003 yılında yayımlanan Türkiye Ulusal Programı'nın izlenmesi taahhüt edilen mevzuat uyumu ve kurumsal yapılanma önceliklerine ilişkin izleme çizelgeleri aracılığıyla yapılmaktadır.

Hükümetimizin 10 Ocak 2007 tarihinde verdiği talimat çerçevesinde, 2007-2013 döneminde gerçekleştirilecek AB Müktesebatına Uyum Programı 17 Nisan 2007 de yayımlanmıştır. Katılım müzakerelerinin dayandığı 33 fasılda gerçekleştirilecek birincil ve ikincil mevzuat düzenlemelerini kapsayan sözkonusu Programın hayata geçirilmesi de etkili şekilde izlenecek ve dinamik bir belge olan Program gerektiğinde yenilenecektir. Siyasi kriterler alanındaki çalışmalar da Reform İzleme Grubu kapsamında sürdürülecektir.

SONUÇ

AB'ye katılım sürecinin ivme kazanmasına paralel olarak Türkiye'de başta Kopenhag siyasi kriterleri olmak üzere pek çok alanda köklü reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformların gerçekleştirilmesinde siyasi irade kadar toplumun bütün kesimlerinin reform sürecini sahiplenmesi de kuşkusuz etkili olmuştur.

Ülkemiz bazı bağımsız gözlemcilerin “sessiz devrim” olarak niteledikleri ve özellikle son yıllarda hız kazanmış olan etkileyici bir değişim süreci yaşamaktadır. Türk halkının sahip olduğu bireysel hak ve özgürlüklerin kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, ekonomik alandaki reformlar da Türkiye'de istikrar ve refahın artmasında önemli rol oynamıştır. Bu nedenle, reformların olumlu sonuçlarının alınmaya başlamış olduğunu söylemek mümkündür.

Reformların temel amacı Türk halkını çağın en yüksek standart ve normlarına ulaştırmaktır. Bu çerçevede, reform sürecinin asıl itici gücünü süreci sahiplenen Türk halkı teşkil etmiştir. AB'ye katılım süreci çerçevesinde gerçekleştirilen reformların en gözle görünür sonucu Türkiye'de gittikçe gelişen özgür tartışma ortamıdır. Sivil toplum görüş ve taleplerini her geçen gün daha özgürce dile getirmektedir. Bu ortam meselelerin daha şeffaf biçimde tartışılmasına imkan sağlamaktadır.

Tabiiyatıyla, reform çabalarının sona erdiğini ve Türkiye'nin uygulama açısından mükemmel bir konuma ulaştığını öne sürmek mümkün değildir. Ülkemiz daha yapılması gereken işler olduğunun bilincindedir. Ancak, girilen bu yol Türk ulusunun Atatürk tarafından inşa edilmiş olan çağdaşlaşma projesini gerçekleştirmek için kendi seçimi ile karar verdiği, AB'nin kurucu üyeleri ve sonraki siyasetçilerinin desteğini de kazanmış bulunan dönüşü olmayan bir yoldur.

Diğer taraftan, Türkiye ölçeğinde bir ülkede gerçekleştirilen reformların yeknesak bir şekilde ve tam olarak uygulanması vakit alan bir süreçtir. Reformların uygulamaya geçirilmesi, uygulayıcılar açısından yeni bir anlayış, düşünce biçimi ve zihniyetin ortaya çıkmasını gerektirmektedir. Bunun gerçekleşmesi için her yerde olduğu gibi Türkiye'de de zamana ihtiyaç vardır. Yeni bir "kurumsal kültür" oluşturmak, eski yaklaşım ve davranışları değiştirmek eğitimle ve yeni yapılanmalarla mümkündür. Reform süreci kapsamında bu zihniyet değişikliğinin gerçekleşmesi için çalışmalar aralıksız sürdürülmektedir.

Türkiye, tam üyelik yolunun belli bir zaman alacağı ve bu yönde çok çalışılması gerektiğinin farkındadır. Bu bağlamda katılım müzakereleri kolay bir süreç değildir. Bu durumun AB'ye üye olmuş Türkiye ölçeğindeki diğer tüm ülkeler açısından da geçerli olduğu unutulmamalıdır. Ancak, Türkiye'de reform sürecinin kesintisiz biçimde sürdürülmesi için gerekli siyasi irade mevcuttur.

Ülkemiz, katılım kriterlerini bütünüyle yerine getirebilmek için gerçekleştirilmesi gereken değişimin boyutlarının bilincindedir. Ülkemizdeki tüm kurumlar bu hedef doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir.

Burada önemli olan AB tarafından belirlenmiş kriterlerin objektif biçimde uygulanmasıdır. Her ne kadar, her katılımcı ülke kendi performansına bağlı olarak değerlendiriliyor ise de, üyelik için belirlenen kriterler objektif unsurlara dayanmalıdır. Türkiye bu kriterler temelinde katılım müzakerelerini yürütmektedir. AB bu açıdan adil ve objektif kalabildiği takdirde katılım sürecimiz önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Avrupa Birliği'nin gittikçe güçlenen siyasi boyutu, yeni yüzyılın güvenlik ve küreselleşme dahil pek çok sınavını başarıyla göğüslemesini sağlayacaktır. Yeni sınavlarla baş edilmesi, Avrupa açısından açık fikirli ve yaratıcı olunması gereken yeni bir vizyonu gerektirecektir. Avrupa'nın bu yüzyıla ait yeni kimliği, mevcut gerçekleri dikkate almalı ve farklı kültürlerin göz ardı edilmesine imkan vermemelidir.

Türkiye'nin üyeliğinin Birlik için sağladığı avantajlar AB'nin geleceğine ilişkin vizyonu ile da yakından ilgilidir. Avrupa Birliği'nin başarısı tarih boyunca Avrupa'da yer alan farklı kültürleri, fikirleri ve değerleri bir araya getirebilmiş olmasındadır. Bu çerçevede, Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanması, olumlu yansımaları AB'nin sınırlarının ötesinde hissedilen, her bakımdan tarihi bir adım teşkil etmiştir.

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği sadece Avrupa'da barış ve istikrarın korunmasına katkı sağlamayacak, aynı zamanda AB tarafından temsil edilen evrensel niteliğe sahip değerlerinin geniş bir bölgeye yayılmasına da imkan tanıyacaktır. Türkiye'nin üyeliği AB'nin üzerinde önemle durduğu “birlik içinde çeşitlilik” politikasına ve küresel ölçekte barış ve istikrarın korunması bakımından hayati öneme sahip “Medeniyetler İttifakı” gibi projelerin tam olarak uygulamaya geçirilebilmesine de önemli katkı sağlayacaktır.

Türkiye'nin üyeliği konusundaki nihai karar AB üyesi ülke halkları ve Türk halkı tarafından ortaklaşa verilecektir. Asıl önemli olan, Türkiye'nin çağdaşlaşma yolunda gerçekleştirmekte olduğu reformların kesintisiz biçimde sürdürülmesi için gerekli zeminin muhafaza edilmesidir. Sonuçta Türkiye'nin AB'ye katılım süreci ve nihai hedef olan tam üyelik hem Türk halkı hem de AB bakımından ciddi kazanımlar yaratacak küresel ölçekte öneme sahip bir projedir.

ISBN 978-975-19-4097-1

T.C. BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

Mustafa Kemal Mahallesi 6. Cadde No:4
06800 Bilkent / ANKARA
Tel: +312 285 77 20
Faks: +312 286 04 08
www.abgs.gov.tr

“EUROPEAID/119860/C/SV sayılı “Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri Hakkında Referans Malzemesi Yayınlanması” başlıklı Proje kapsamında Avrupa Birliği finansmanı ile basılmıştır. İçeriğinden Avrupa Birliği Genel Sekreterliği sorumlu olup hiçbir durumda Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şekilde değerlendirilmemelidir”